

Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling

7.-9.
klasse

Hvad skal vi med skolen?

- om samfund og skole før, nu og i fremtiden

Loa Bjerre, Trine Hyllested & Jens Aage Poulsen

Bogens illustrationer

- s. 4: Det Lokalhistoriske Arkiv i Herning
- s. 5: Terkel Broe Christensen/Scanpix
- s. 5: Scanpix
- s. 6: Sofie Vindis/IBIS
- s. 7: Charlotte Appel og Morten Fink-Jensen: Da læreren holdt skole
- s. 8: Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam
- s. 9: R. Broby Johansen: Skolen i kunsten – kunsten i skolen
- s. 10: Scanpix
- s. 11: Scanpix
- s. 13: Stadsarkiv Viborg
- s. 14: R. Broby Johansen: Skolen i kunsten – kunsten i skolen
- s. 16: Randers Kunstmuseum
- s. 17: Vejle Stadsarkiv
- s. 18: Vejle Stadsarkiv
- s. 20: Lokalhistorisk Arkiv, Gentofte
- s. 21: Lokalhistorisk Arkiv, Gentofte
- s. 22: Gyldendal Billedarkiv
- s. 23: Hakon Nielsen/Scanpix
- s. 24: Thorkil Svendsen / Århus Kommunes Biblioteker. Lokalhistorisk Samling
- s. 24: Frederiksberg Stadsarkiv
- s. 24: Åge Fredslund Andersen / Århus Kommunes Biblioteker. Lokalhistorisk Samling
- s. 24: Ib Rahbek-Clausen / Århus Kommunes Biblioteker. Lokalhistorisk Samling
- s. 27: Nielsens Foto, Aars
- s. 29: Jens Aage Poulsen
- s. 29: Aage Sørensen/Scanpix
- s. 33: Ole Friis Nielsen/Scanpix
- s. 35: Thomas Vilhelm/Scanpix
- s. 37: Bridgeman Art Library

Hvad skal vi med skolen?
- om samfund og skole før, nu og i fremtiden
7.-9. klasse
1. udgave, 2. oplag

© 2014 Forfatterne og Nationalt Videncenter for Historie- og
Kulturarvsformidling
Vejlevej 2, 7300 Jelling
Udgivet med støtte fra Region Syddanmark.

Teksten er sat med Palatino og Arial Rounded MT Bold
Grafisk opsætning og tryk: Prinforcevejle
ISBN: 978-87-997363-1-7

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner,
der har indgået aftale med COPY-DAN og kun inden for de i
aftalen nævnte rammer.

Lærervejledning kan hentes fra august 2014 på
www.historieogkulturarv.dk/skole200

INDHOLD

Samfund og skole

Vi lærer hele livet, og vi lærer mange steder. Sådan har det altid været. Hvad vi skal lære, hvordan og hvor vi lærer det, afhænger af det samfund, vi lever i. I dag er skolen et vigtigt sted at lære. I tidens løb har samfund og måden, vi lever på, forandret sig meget.

4

At lære mange steder - 1600-1700-tallet

I 1600-1700-tallet var der kun få skoler. Men børnene lærte en masse alligevel, andre steder og på andre måder. Udover alle de praktiske ting, de skulle bruge i hverdagen, lærte de om kristendommen og at læse.

7

Alle børn i skole - 1800-tallet

I 1814 lavede kongen og hans regering en lov, der bestemte, at alle børn skulle undervises syv år. Men efter loven var der forskel i undervisningen på landet og i byen.

13

Industrisamfundets skole - ca. 1900-1950

Flere og flere varer blev fremstillet på fabrikker. Danmark var ved at blive et industrisamfund. For at få flere til at uddanne sig og for at gøre mulighederne for børn på landet og i byen mere lige, måtte skolen ændres.

20

Samme skole for alle - 1950'erne - 1970'erne

I denne periode blev samfundet rigere. Fra omkring 1960 fik flere kvinder arbejde uden for hjemmet. I samfundet blev der brug for endnu flere specialister. Men mange børn forlod stadig skolen som 13-14-årige.

26

Eleven i centrum? -1970'erne til nu

I løbet af 1970'erne blev der lagt mere vægt på, at eleverne udvikle sig som mennesker. Elevens personlige udvikling blev mere central i skolen. Men det har ændret sig i de seneste år. Spørgsmålet er, om tilegnelsen af faglige kundskaber og færdigheder igen er ved at blive det vigtigste.

32

Fremtidens skole?

Skolen og undervisningen er lavet meget om i tidens løb. Du har selv oplevet de forandringer der sker med din skole og undervisningen, mens du har gået i skole. Så hvordan mon samfundet og skolen er om 25 år?

37

SAMFUND OG SKOLE

Vi lærer hele livet, og vi lærer mange steder. Sådan har det altid været. Hvad vi skal lære, hvordan og hvor det foregår, afhænger af det samfund, vi lever i. I dag er skolen et vigtigt sted at lære. I tidens løb har samfundet og måden, vi lever på, forandret sig meget.

▲ Til alle tider har børn lært det meste af det, de havde brug for, fra de voksne. Fotoet fra 1915 viser en bødkersvend, som lærer de ansatte drenge, hvordan de fremstiller tønder.

At lære noget

Mennesker er sociale væsener, der lever i fællesskaber. Der er mange slags fællesskaber fx familien, skoleklassen, vennegruppen og hele samfundet. Vi lever også i et globalt fællesskab.

Til forskel fra dyr kan mennesket fra fødslen ikke særlig meget. Til gengæld er det født med evnen til at lære. For at være med i et fællesskab er der meget, man må lære. For det første må man lære at blive et nyttigt medlem

af fællesskabet, så man kan udføre det arbejde, der er nødvendigt, for at man selv og fællesskabet kan klare sig. For det andet må man lære – og rette sig efter - de holdninger og normer, der gælder i de fællesskaber, man er med i.

Hvad der er nyttigt for fællesskabet, og hvilke holdninger og normer, der gælder, har været forskellige gennem historien. Til alle tider har mennesker lært meget af det, de har brug for ved at være sammen med andre.

For befolkningen i Danmark har måden, samfundet er organiseret på, stor betydning. Folketinget vedtager lovene. Regeringen skal sørge for, at lovene bliver ført ud i livet. Overtræder folk lovene, kan domstolene idømme dem en straf.

Hvorfor skole?

I dag kan hverken samfundet eller den enkelte nøjes med det, man lærer ved at være sammen med andre. Derfor er der skoler. I skolen lærer du noget, du har brug for nu, fx at læse, skrive, regne og fremmedsprog. Undervisningen skal også forberede dig til at blive en nyttig borger i samfundet, dvs. gøre dig i stand til senere at uddanne dig

til elektriker, læge, pædagog eller til et andet erhverv.

I skolen øver du dig i at samarbejde med og respektere andre. Du lærer også noget om, hvordan samfundet er indrettet. Fx om menneskers rettigheder og pligter, og hvad der rigtigt og forkert at gøre.

Danmark er et demokratisk samfund. Men demokrati er ikke opstået af sig selv. Det er noget man må lære at forstå - og at være en del af, så man kan få indflydelse på, hvordan samfundet skal være.

I mange samfund i verden er det blevet nødvendigt, at børn går i skole. I Danmark har det været sådan i mange år. For ca. 200 år siden besluttede kongen og hans regering at oprette skoler, og at alle børn skulle have undervisning i syv år.

At efterligne

De første mennesker holdt sammen i grupper. De levede af jagt, fiskeri, og hvad de kunne finde at spise i naturen. De klarede sig fint uden skoler. Børnene lærte at jage, fiske, tilberede mad og andet, de havde brug for, ved at hjælpe og efterligne de voksne. De voksne for-

talte børnene, hvilke regler der gjaldt i gruppen, hvad der var rigtigt og forkert. De voksne lærte også børnene, om meningen med livet og om de guder og ånder, man troede på.

For 10.000-12.000 år siden begyndte man nogle steder i verden at dyrke jorden og holde husdyr. Også her måtte børnene lære ved at deltage i arbejdet og efterligne de voksne, så de kunne blive bønder ligesom dem. Heller ikke her var der brug for skoler.

De første skoler

Vi ved ikke, hvor og hvornår noget, der ligner skoler, blev oprettet. Måske var det sumererne, der boede i det nuværende Syrien og Irak. De levede af landbrug. For 5.000-6.000 år siden var også byer, hvor folk handlede og dyrkede deres religion. Og i hver by herskede en konge.

Man har fundet lertavler, hvor sumererne brugte særlige tegn til at skrive med. De noterede, hvor store markerne var, hvor meget korn der var høstet og solgt, og hvor meget skat de skulle betale til kongen. Andre tavler fortæller om religionen, og de love, kongen bestemte. Få sumerer kunne skrive, læse og regne, men de må have lært det et sted.

Også andre steder i verden blev der oprettet skoler, når samfundet fik brug for det. Det kunne der være flere grunde til. Fx når håndværk og handel blev vigtige erhverv, så flere måtte lære at måle, tælle og regne. Religionen var en anden grund. Kristne, muslimer og jøder havde bøger, der fortalte om troen. I disse samfund var det nødvendigt, at præster og andre, der skulle lære folk om religionen, kunne læse og skrive. I nogle samfund bestemte kongen love. Det var en fordel, at de blev skrevet ned, så de kunne blive kendt over hele landet. Her blev der brug for nogen, der kunne skrive og læse.

Romerriget eksisterede fra ca. 700 f.v.t. til 400-tallet. Kun drenge fra velhavende familier gik i skole. Relieffet er fra omkring 200. Det viser to drenge, der læser op af deres bogruller. I midten sidder læreren. Drengen til venstre løfter hånden til en hilsen, der også betyder undskyld. Mon han er kommet for sent til undervisningen?

I stenalderen var det vigtigt at lære helt andre ting end dag. Fotoet er fra Hjerl Hede.

Skole som vejen til et andet liv

Skolegang kan ændre fremtiden for et menneske. I hele verden går børn i skole. Men hvor mange børn, der går i skole, afhænger af, hvor i verden de bor. Måske bor børnene for langt væk fra skolen. Måske er det for dyrt for forældrene at sende dem i skole. Måske mangler der bøger og uddannede lærere, så børnene ikke lærer så meget.

Hvis en bondedreng i det nordlige Ghana lærer at læse, skrive og regne, har han store chancer for få job i den nærliggende by. På den måde kan han supplere familiens indtægt. Og så er der måske råd til at flere af hans søskende kan komme i skole.

Samfundet forandres – og skolen

Alle børn i Danmark har ret til undervisning. Det er nødvendigt for samfundet, at alle, der kan, uddanner sig. Sådan har det ikke altid været. Det fortæller denne bog om.

Når der sker ændringer i samfundet, må skolen og undervisningen også laves om. Der kan være forskellige grunde til, at samfundet forandres. Fx har man fundet ud af at fremstille det, man havde brug for, på andre måder. Og handlende, håndværkere og andre rejsende har bragt ny viden fra andre lande.

I dag bruger man computere og andre it-redskaber. Elever søger bille-

der på nettet, bruger lydfiler og film i undervisningen, og de Skyper med børn på den anden side af jorden. Det er altså vigtigt at kunne forstå og bruge samspillet mellem billeder, video, lyd og skrift. Hvad bliver vigtigt at kunne i fremtidens Danmark? Hvad skal eleverne derfor lære i fremtidens skole? Det arbejder du videre med i bogens sidste kapitel. Men for at kunne gøre det, må du vide noget om, hvordan samfundet og skolen har ændret sig i de sidste 400-500 år.

Foto fra Duna Skole
i Ghana.
Skolegang kan give
disse elever og deres
forældre mulighed
for at få en bedre
fremtid.

AT LÆRE MANGE STEDER - 1600-1700-TALLET

I 1600-1700-tallet var der kun få skoler. Men børnene lærte en masse alligevel, andre steder og på andre måder. Udover alle de praktiske ting, de skulle bruge i hverdagen, lærte de om kristendommen og at læse.

Hvad er vigtigt at lære?

I 1600-1700-tallet levede de fleste i Danmark som bønder. For børn på landet var det derfor vigtigt at lære at malke køer, pløje, male mel og klare andre opgaver på gården.

Dengang var det også godt at kunne læse. Siden middelalderen havde det at kunne læse givet indflydelse. Fx har danske love været skrevet ned siden 1200-tallet. Kristendommen var en anden vigtig grund til at lære at læse. Fra 1736 skulle alle børn konfirmeres, og det krævede, at de kunne læse og huske katekismen udenad. Hvis børnene ikke blev konfirmeret kunne de ikke fæste en gård eller blive gift. De var udenfor samfundet. Lidt på samme måde, som hvis man ikke går i skole nu om dage.

I dag er kristendommen noget, man vælger at tro på. Dengang var man ikke i tvivl om, at Gud og Jesus eksisterede. De var lige så virkelige, som vi dag ved, at der findes CO₂ (kuldioxid) – selv om vi ikke kan se det.

Man gik i skole, når man havde fri

At børn går i skole svarer i dag til, at voksne går på arbejde. Når man ikke er i skole, holder man fri. I 1600-1700-tallet var det omvendt. Dengang arbejdede de fleste børn det meste af ugen, og de skulle kun gå i skole, når de havde fri.

De vigtigste ting, børn havde brug for, når de blev voksne, lærte de ved at hjælpe deres mor, far eller andre voksne med deres arbejde. Forældre, der kunne, lærte selv børnene at læse. Eller også sørgede de for, at børnene fik det lært.

I dag vedtager Folketinget, hvilke love der gælder for skolen. Sådan var det ikke i 1600-1700-tallet. Den ene-

vældige konge bestemte over kirken. Det var kirkens opgave at sørge for undervisningen – fra skoler for børn til universitetet. Forældrene bestemte, hvor meget og hvordan deres børn skulle gå i skole.

ABC'en og katekismen var vigtige bøger i skolen. Katekismen indeholdt spørgsmål og svar om kristendommen. I den stod der også, hvordan man skulle leve som et kristent menneske. Børnene skulle lære at læse i katekismen og til sidst kunne den udenad. ▼

Maleri af en latin-
skoledreng fra 1531.

Skolerne

Der var forskellige slags skoler. I byerne havde kirken oprettet latinskoler. De var kun for drenge, som begyndte i skolen som 7-8-årige. Her lærte de latin. Det var et sprog, der blev brugt af alle lærde i Europa. På latinskolen lærte eleverne også at læse og skrive på dansk - og at regne. Hvis skolen mente, at en elev var dygtig nok, kunne han fortsætte, til han var 16-17 år. Bagefter kunne han komme på universitetet og fx blive præst, eller han kunne blive ansat som embedsmand hos kongen.

Det var gratis at gå på latinskole. Ele-

verne fik også mad, tøj og husly. Så ved at sende drengene på latinskole slap forældrene for selv at forsørge dem. Det var især en fordel for fattige familier. De fleste børn forlod dog skolen efter få år, fordi de skulle arbejde.

Mange steder på landet underviste præsten eller en anden af kirkens ansatte de børn, der var i sognet. Læreren kunne dog også være en af de ældre elever fra den nærmeste latinskole. Undervisningen foregik ofte om søndagen efter gudstjeneste. Børnene blev undervist i kristendom og lærte at læse. De lærte også, hvordan de skulle

opføre sig som gode kristne.

Omkring 1720 oprettede kongen ca. 240 rytterskoler. De blev opført ved de godser, der betalte til kongens rytterhær. En del godsejere oprettede også selv skoler. Lærerne blev kaldt skoleholdere, og de behøvede ikke at have en uddannelse. Børnene lærte først og fremmest religion, men mange steder lærte de også at læse.

Latinskoledrengen i byen

Vi ved ikke så meget om, hvordan de enkelte børn oplevede skolen. Her er tre fortællinger om børns hverdag, som den måske har været i 1600-tallet:

Peder var 8 år. Han boede i Odense. Hans far var død, hans mor hjalp til med at sælge fisk på torvet. De var fattige. Peder havde indtil for nylig samlet penge ind i gaderne, men nu gik han i skole. En af kirkens folk havde opsøgt ham. Han havde spurgt Peders mor, om Peder måtte komme i Latinskole, hvor en præst ville være hans lærer. Peder fik mad og bøger af kirken. I skolen lærte han at læse og skrive på latin, men også på dansk. Hvis han klarede sig godt, kunne han blive i skolen i mange år.

 KILDE 1

Drenge i latinskolen.
Billedet er fra 1555.

* KILDE 2

Billede af en hollandsk landsbyskole fra 1665.

På billedet skriver børnene på papir, men det var faktisk ikke almindeligt i landsbyskolerne.

Bondebørnene på landet

Kirstine og Jens var søskende på 8 og 5 år. De boede med deres forældre på en gård, hvor de hjalp med at passe dyrene. Kirstine hjalp også sin mor i køkkenet, og så passede hun sine tre mindre søskende.

Selvom Kirstine og Jens ikke var lige gamle, gik de i den samme skole og havde den samme lærer. Deres lærer var en gammel mand, som før havde

arbejdet på en gård. Der var han kommet til skade med sit ben, så han nu ikke kunne arbejde. Men han var god til at læse og vidste en del om kristendommen, så han kunne være lærer. Til gengæld fik han et værelse at bo i og mad fra landsbyen.

Skolen var bare et rum, som en af bønderne i landsbyen havde stillet til rådighed. Kirstine og Jens var i skole et par gange om ugen. Om søndagen efter

gudstjenesten øvede de katekismus sammen med andre børn fra landsbyen (se side 7). På den måde lærte Jens og Kirstine at læse. Efter 3 år stoppede Kirstine og Jens med at gå i skole. Nu skulle de nemlig bruge mere tid på at hjælpe deres forældre med arbejdet på gården.

Adelspigens på herregården

Caroline var 10 år. Hun var ud af en adelsfamilie og boede med sine forældre og søskende på en stor herregård. Her havde hun ikke boet hele tiden. I to år havde hun boet hos en tante og onkel for at lære, hvordan en adelig kvinde skulle opføre sig, og hvordan man syede og broderede. Dengang var det almindeligt i adelsfamilier, at de store børn boede en periode på en anden herregård.

Nu havde hendes forældre ansat en huslærer, som skulle undervise hende i religion, i at læse og skrive på dansk, latin og tysk samt at regne. Læreren var en ung mand, som boede på et værelse på herregården. Hver dag havde han nye opgaver med til hende. Han fortalte hende også en masse historier fra andre lande, som han havde læst om og endda selv oplevet nogle af. Læreren var 23 år og havde læst teologi på universitetet, men havde ikke fundet et arbejde som præst. Nu rejste han rundt og var lærer på herregårde, hvor han boede et halvt eller et helt år ad gangen.

Hvorfor slog man børn?

De tre børn blev sikkert slået af deres lærer. Læreren slog, hvis børnene ikke gjorde som han sagde, eller hvis de lavede fejl.

I tidens løb har der været forskellige meninger om, hvordan børn skal opføre sig, og hvordan de bedst lærer noget. I 1600-1700-tallet mente man, at alle mennesker var født syndige. Derfor var der også noget ondt i alle børn. Det viste sig fx, når de ikke gjorde, som der blev sagt. Så mente man, at læreren gjorde børnene en tjeneste ved at slå dem, så ondskaben kunne blive banket ud af dem. Men både før og efter 1600-1700-tallet var der også andre meninger om, hvad der skulle til, for at børn lærte noget.

* KILDE 3

Rige forældre ansatte ofte en privatlærer til at undervise deres børn hjemme. Billede fra omkring 1650 af en engelsk pige og hendes lærer. Sådan så Caroline og hendes lærer måske ud.

* KILDE 4 / OPDRAGELSE

Erasmus af Rotterdam (1469-1536) mente, at man skulle opmuntre og rose børnene. Så ville de gøre større fremskridt, end hvis man slog løs på dem for hver fejl, de gjorde. Erasmus skrev:

”Hvis et æsel kom ind i et klasselokale, ville man så piske det, indtil det havde lært alfabetet eller ville man straks sende det ud på marken hvor det kunne gøre nytte?”

Præsten Niels Jensen havde i 1559 en anden mening:

Var børn ulydige, ”da skal der ikke spares på riset: man skal slå, straffe og true dem, for at deres sjæl kan frelses fra døden”.

(Kilde: Charlotte Appel og Morten Fink-Jensen: Da læreren holdt skole. Tiden før 1780, 2013)

OVERVEJ & UNDERSØG

*KILDE 1

- Hvad laver eleverne til venstre – og til højre på billedet?
- Hvem er de to mænd?
- Hvordan foregår undervisningen i latinskolen?
- Er der noget ved deres måde at gå i skole på, som minder om den måde, det foregår på i dag?

*KILDE 2

- Beskriv skolen.
- Hvad gør læreren ved eleven?
- Hvad synes de andre elever om det, der skal ske? Hvordan kan du se det?
- Hvad tror du, at eleven har gjort?
- Nævn nogle forskelle og ligheder med skolen på billedet og den skole, du kender.

*KILDE 3

- Hvordan kan man se, at pigen på billedet er fra en rig familie?
- Hvilke fordele og ulemper ville der være ved, at du havde din helt egen lærer derhjemme, i stedet for at gå i skole?

*KILDE 4

- Hvordan mener Erasmus af Rotterdam og Niels Jensen, at børn lærer bedst? Hvad er deres begrundelser?
- Hvad er de uenige om? Kommenter de to mænds synspunkter.
- Hvordan mener jeres lærer, at I lærer bedst?
- Hvad gør jeres lærer, hvis I ikke gør, hvad han eller hun siger?

Foto fra omkring
1900 af elever på
en landsbyskole
ved Viborg.

ALLE BØRN I SKOLE - 1800-TALLET

I 1814 lavede kongen og hans regering en lov, der bestemte, at alle børn skulle undervises i syv år. Men efter loven var der forskel i undervisningen på landet og i byen.

Hvorfor flere skoler

I slutningen af 1700-tallet skete der store forandringer i landbruget. Det er det, man kalder landboreformerne. Både den måde, man dyrkede jorden på, og måden man organiserede landbosamfundet på, blev lavet om. Tidligere var de fleste bønder fæstere, dvs. de havde lejet gården af en godsejer. Nu købte en del af dem den gård, de havde haft i fæste.

For en bonde, der selv ejede sin gård, var det ikke nok at kunne læse. Han skulle også kunne skrive og regne. Derfor foreslog kongens rådgivere, at der

blev bygget skoler over hele landet.

I flere år diskuterede man, hvordan skolen skulle være. I 1814 kom loven. Den bestemte, at alle drenge og piger i Danmark skulle undervises i 7 år. Når man var fyldt 13-14 år begyndte forberedelsen til konfirmationen.

Undervisningen i religion var vigtig i skolen. Dengang var religion lig med kristendom. Man mente, at læsning i katekismen (se side 7) og undervisning i kristendom gjorde børnene til gode mennesker og nyttige borgere. Derfor bestemte kirken meget i skolen. Fx

kontrollerede præsten, om læreren underviste godt nok, og om eleverne lærte det, de skulle.

Mange mente, at børnene også skulle undervises i andet end religion og læsning. Det var der brug for i samfundet. Så eleverne lærte desuden at regne og skrive. I læsning skulle eleverne også læse om geografi og historie.

Hvis læreren kunne, underviste han også i sang og gymnastik. I midten af 1800-tallet bestemte en lov, at der skulle være gymnastikpladser ved alle skoler.

GYMNASTIK OG LEG

Drengene skulle have gymnastik. På den måde skulle de blive sunde og klar til at blive soldater, når de blev store. Det smittede af på de lege og drømme, drengene havde. Den 13-årige Anders fra Mors skrev i sin dagbog om frikvarteret i 1869:

”I dag holdt vi et svært feltslag. Jeg kommanderede den trop, som skulle angribe skolen som fæstning. Søren [læreren] kommanderede den anden, der skulle forsvare den. Mit artilleri bestod af en kanon (et gevær der lå på en trillebør). [...]

Et par dage senere skrev han: I går havde vi rigtig felttjeneste-øvelse. Åh, hvor skønt ville det ikke være, om jeg var virkelig officer, der havde en hel hob folk at kommandere – ja, at blive en nordisk Garibaldi [italiensk frihedshelt].”

Hvem bestemte over skolen?

I dag vedtager Folketinget lovene for folkeskolen. Men det er kommunerne, der ejer skolerne, og bestemmer over dem – selvfølgelig inden for lovens rammer. I 1800-tallet var det også de lokale myndigheder, som ejede og bestemte over skolerne, nemlig sogne- og byråd. Landområderne var delt i et par tusinde sogne, der fra 1860'erne blev styret af sogneråd. I byerne bestemte byrådene.

Kirken havde stadig stor indflydelse på skolen. Derfor var præsten automatisk formand for sognerådets skolekommission, der ansatte lærerne og holdt øje med sognets skoler og undervisningen. Og på landet var det præsten, der vurderede, om en elev havde lært nok.

Var forældrene utilfredse med den offentlige skole, kunne de selv undervise deres børn, oprette deres egen skole eller sende dem i en privat skole.

Skolen på landet

I dag gælder loven om folkeskolen i hele landet. Skoleloven fra 1814 havde love for forskellige dele af landet: En for skoler på landet, en for skoler i byen, og endelig fik København en særlig lov.

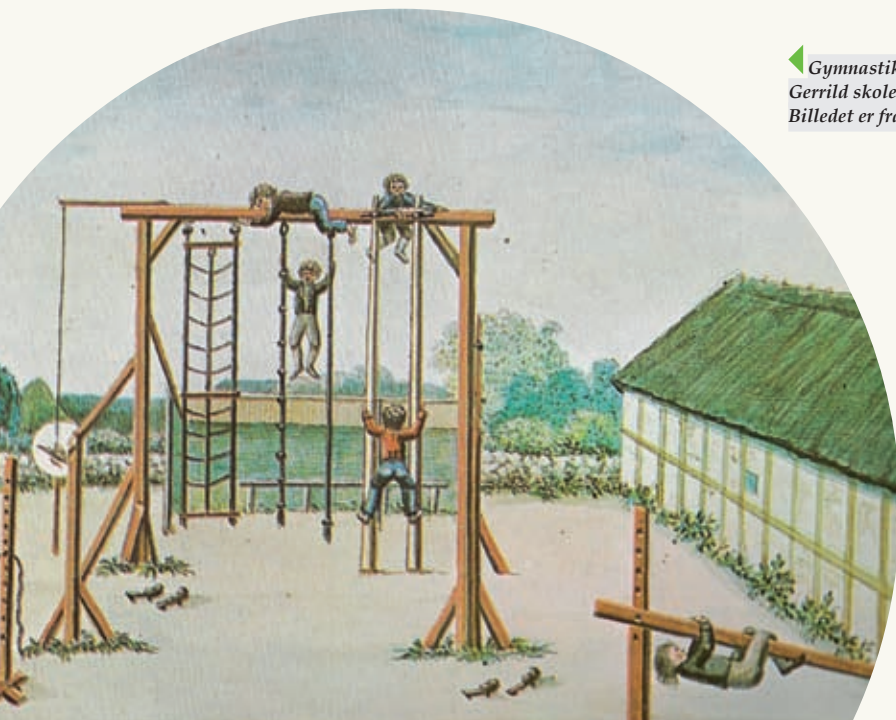
Ligesom tidligere boede de fleste mennesker på landet i 1800-tallet. Mange børn skulle hjælpe til med arbejdet på gårdene. Derfor måtte undervisningen på landet tilrettelægges, så især de større børn stadig kunne arbejde.

Eleverne måtte højst have et par kilometer til skole, så de kunne gå derhen. Det betød, at der var mange og små skoler. Som regel var der kun én lærer, og han underviste i alt. Eleverne var delt i to klasser. De gik i den yngste klasse til de var omkring 10 år. Så vurderede præsten, om de havde lært nok, så de kunne rykke op i den ældste klasse.

Eleverne på landet var i skole 17-18 timer om ugen. Dengang gik man også i skole om lørdagen. Tre dage om ugen underviste læreren den yngste klasse, og de tre øvrige dage den ældste klasse. I sommerhalvåret var der brug for, at de store børn hjalp til med arbejde på markerne. Nogle steder gik den ældste klasse kun i skole én eller to dage om ugen i sommerhalvåret. Til gengæld skulle de i skole 4-5 dage i vinterhalvåret. For den yngste klasse var det omvendt.

Forældrene fik en bøde, hvis de ikke sørgede for, at deres børn kom i skole. Mange familiers børn kom ud at tjene allerede i 10-års-alderen. I så fald var det gårdejeren, der fik bøden, hvis han ikke sendte den ansatte dreng eller pige i skole.

Men hvis de voksne havde brug for, at børnene arbejdede, kunne de finde på at holde dem hjemme fra skole alligevel. Barnets arbejde var ofte mere værd end bøden.

◀ Gymnastik-plads ved Gerrild skole ved Grenå. Billedet er fra 1826.

I løbet af 1800-tallet blev undervisningen delt op i en slags fag. Skema for vinterhalvåret 1893 for ældste og yngste klasse i en skole på landet. Damme Skole lå på Møn. ▼

Skoleskema

	Ældste Klasse			Yngste Klasse		
	Mandag	Onsdag	Fredag	Tirsdag	Torsdag	Lørdag
9-10	Bibelhst. og Tabel	Læsebog og Salme	Bibelhst. og Tabel	Bibelhst. og Tabel	Bibelhst. og Tabel	Læsebog og Salme
10-10.45	—	Frikvarter	—	—	Frikvarter	—
10.45-11	Retsskrivning	Hovedregning	Taveregning	Regning	Retsskrivning	Geografi
11-11.45	Taveregning	Retsskrivning	Boglæsning	Boglæsning	Hovedregning	Kortlæsning og
11.45-12	Sang	—	Sang	Sang	Sang	Staving
12-1	—	Middag	—	—	Middag	—
1-2	Fædrelandshistorie	Geografi	Fædrelandshistorie	Fædrelandshistorie	Boglæsning	Taveregning
2-3	Skrivning	Boglæsning og analyse	Skriftlæsning	Afskrivning efter bog	Skrivning	Skrivning

I maanederne Marts-April, da Undervisningen begynder Kl.8, sker Undervisningen i samme Orden, og der sker kun den Forandring af Undervisningen i de fag, for hvilke undervisningstider er afskåret til halve Timer, udstrækkes til hele Timer.

Damme Skole, 12 Juni 1893

Emil Petersen

KILDE 1 / SKOLE OG ARBEJDE

Johan blev født i 1822 på Bornholm. Han husker, hvordan han som barn skulle passe både skolen og arbejde:

”Vi [Johan og hans kammerat Mads] fulgtes ad i regnebogen. Men det skyldtes, at jeg i to somre vogtede køer, og så atter kom i skolen efter høst. Han [Mads] var også lidt borte fra skolen om sommeren, men ikke så længe som jeg. Når jeg så kom i skolen var han foran mig. De ville jeg ikke finde mig i, og snart indhentede jeg ham.”

Arbejdet som vogter var ofte hårdt og kedeligt. Johan skulle som 8-årig passe køer hele dagen alene, og han husker at tiden gik meget langsomt. Bonden havde lavet et solur, der viste når klokken var 12, og han måtte gå hjem. Alligevel gik han ind imellem hjem med køerne alt for tidligt. Bonden gav ham så en fløjte at lege med. Men det var stadig kedeligt. Men på sommeren måtte køer fra forskellige gårde gå sammen. Så var de flere vogtere sammen, og det blev lidt sjovere:

”Opdagede vi et sted med godt græs, drev vi hele kvægflokken derhen. Så kunne vi sommetider være en lille trop vogterbørn, der morede os ved lege og lod køerne passe sig selv. Vi havde også vore lærebøger med, for at lære en god del udenad.”

(Kilde: Johan Hansen: En bornholmsk Haandværkers Erindringer, 1934)

▲ På landet var der brug for, at børn hjalp til, så snart de kunne. Som 5-årige vogtede de gæs. 8-9-årige kunne vogte køæget. 9-10-årige samlede kornaksene til neg, og som 11-12-årige kunne de pløje, muge ud og fodre. Billedet er fra 1886 og forestiller drenge, der vogter gæs ved gadekæret i landsbyen. Mon det altid var så let at være vogterdreng?

* KILDE 2 / AT LÆRE AT SKRIVE

Johan fra Bornholm husker, hvordan man lærte at skrive i hans landsbyskole:

”Når børn skulle begynde at skrive, og de ikke fra hjemmet have fået nogen undervisning heri, begyndte de først at skrive i sand. Dertil brugtes et lavt bord. Rundt om kanterne var påsat en liste. Så faldt sandet på bordet ikke på gulvet.

Til at skrive med brugtes en træpind. Her lærte altså de mindste børn at skrive bogstaver og tal. Derefter begyndtes at skrive med griffel på tavle. Først når man kunne skrive nogenlunde godt, begyndtes med skrivebog. Da var det om at gøre at kunne skrive rigtig pænt. Det var en fast regel at skrive hver anden side med gotiske og hver anden side med latinske bogstaver.”

(Kilde: Johan Hanssen: En bornholmsk Haandværkers Erindringer, 1934)

* KILDE 3 / LÆRERLIV

Niels Kristensen, født 1855 i Vestjylland, blev som 20-årig lærer på to skoler:

”Jeg skulle undervise både i Skautrup og Tvislund skoler, imellem hvilke der var omkring 4 km. Men da jeg jo boede hjemme, havde jeg meget længere vej at gå, vist omtrent 5 km til Skautrup og 7 km til Tvislund skole. I Skautrup skulle jeg undervise mandag, onsdag og fredag og i Tvislund de andre 3 dage. [...]

Alle børn fra 7-14 år gik sammen. Da der, så vidt huskes, var ca. 30 børn, var det egentlig en vanskelig skole [...]. Jeg begyndte undervisningen om morgenen med at bekende troen og bede Fadervor. Så fortalte jeg bibelhistorie og gennemgik lærebogen. De store børn i Skautrup fortalte jeg også danmarkshistorie. Geografi lærte vi vist mest ved skolekortet, for det var knapt med bøger [...]. Jeg husker således, at jeg talte med en gårdmand om at købe en Danmarkshistorie til sine børn. Men han fortalte mig til gengæld om alle hans store udgifter og om, hvor vanskelig tiden var, så der var absolut ikke råd til at købe så nødvendige bøger.”

(Kilde: Niels Kristensens erindringer, ikke publiceret)

Foto fra 1892 af seminarieelever fra Skaarup Seminarium på Fyn. De fleste seminarier optog kun mænd. Der var også et par forskoleseminarier for kvinder. Lærerne herfra måtte kun undervise i yngste klasse.

Lærerne og skolen

I midten af 1800-tallet var mange af lærerne uddannet på et seminarium. De fleste seminarieelever havde selv kun gået syv år i skole. Det varede to år – senere i århundredet tre år - at uddanne sig til lærer. På seminariet lærte seminarieeleverne skolens fag, og om hvordan de skulle undervise. Børnene på landet skulle kun lære det, der var nødvendigt for, at de selv kunne arbejde på landet.

De fleste skoler på landet var bygget, så skolestuen var i den ene ende, og læreren boede i den anden. Nogle lærere passede flere skoler samtidig.

Skoler i byen

I byen gik eleverne i skole hver dag. De havde flere timer og flere forskellige fag end børn på landet. Men også her var der skoler, der passede til, at børn skulle arbejde. Fx havde nogen fabriker skoler for deres børnearbejdere. På de fleste skoler gik eleverne enten i skole om formiddagen eller om eftermiddagen. Så kunne de arbejde den anden halvdel af dagen.

I byen var der flere mennesker og muligheder end på landet, derfor udviklede skolerne sig i flere forskellige retninger. Et helt grundlæggende skel i byskolerne var mellem de gratis friskoler og de lidt finere betalingsskoler.

BETALINGSSKOLE

Ane, der var født 1887, skrev omkring 1960 om sin skoletid i København i 1890'erne:

”Jeg gik i Øster Farimagsgade Betalingsskole – 1 kr. pr. måned, det var pænere end at gå i friskole. Læreren i klassen skulle opkræve pengene, som det kunne knibe med at få med lige den 1. [...] Fra 7-årsalderen var man i skole fra kl. 1 til 6, med et spisefrikvarter kl. 3 og et på 5 minutter kl. 5.”

Da Ane var blevet lidt ældre og var flyttet til Frederiksberg, fik hun også et arbejde:

”Jeg ville gerne tjene nogle penge og fik plads om formiddagen, som nogle af mine skolekammerater havde, hos en dame som syede slips. Jeg skulle gøre en toværelseslejlighed ren og vaske af og pudse vinduer på 4. sal. Inden jeg skulle i skole skulle jeg gå frem og tilbage med færdige slips og få andet med hjem.”

▲ Fotoet fra 1894 viser konfirmanden Hans med sine forældre.

Konfirmation – færdig med skolen

Hvert halve år holdt præsten en slags eksamen for de elever, som havde gået i skolen i syv år, og som efter lærerens mening var klar til den.

Bestod eleven, begyndte hun til konfirmationsforberedelse. For at blive konfirmeret, skulle hun lære en række salmevers og bibelsteder fra katekismen udenad. Til selve konfirmationen stod den dygtigste forrest i kirken.

Dengang betød konfirmationen at man nu var voksen. De fleste kom ud at tjene kort tid efter konfirmationen.

STRAF

Nogle lærere slog børnene. Andre gjorde det ikke, eller de brugte andre metoder:

Johan fra Bornholm (se kilde 2) skrev om sin lærer:

”Til at revse (slå) med brugte han tamp, men den var kun lille. Ørefigener uddeltes også af og til. Jeg fik aldrig af tampen. Men han havde en anden måde at straffe på, som børn var meget mere bange for, og det var at lade os ligge på knæ. Det var kun sjældent, at den straffemetode kom i anvendelse, men skete det, var ydmygelsen des større.”

Læreren Niels fra Vestjylland (se kilde 3) straffede også eleverne:

”Børnene var dygtige i begge skoler, og vi kom godt ud af det med hinanden. Alligevel måtte jeg engang straffe et par drenge. Og det var præstens skyld. Når store børn mødes på egen hånd i kirken, er det ikke underligt, at der kan blive lidt uro. Et par drenge sad og lo en del i kirken. Det påtalte Præsten over for mig. Og så var jeg ikke klogere, end jeg syntes, at jeg burde tage mig af den sag.”

Ane fra København (se kilde 4) oplevede en anden slags straf end at blive slået:

”Engang da jeg ikke kunne de franske byer, fik jeg valget mellem at lære dem i frikvarteret eller sidde 1 time efter. Jeg spiste og læste og fik en kammerat til at høre mig. Da jeg igen kom op, kunne jeg dem på stribe, som jeg kan det i dag – og vil huske dem til min dødsdag!”

* KILDE 4 / ANES LÆRERE

Lige som i dag var elever mere eller mindre glade for deres lærere. Omkring 1960 skrev Ane om sine lærere i 1890'ernes København:

”Jeg havde fru Bindslev [...]. Hun var den mest elskelige og forgudede lærerinde, som kunne findes. Hun var som en mor for hele klassen. I de kedelige håndarbejdstimer læste hun højt for os, eller vi fik lov til at synge sange, som vi selv valgte.

Som modsætning havde vi en sadist til sanglærer. Hr. Hansen hed han. Han havde udset sig en lille grim pige til syndebug. Hver sangtime begyndte han uden fjerneste grund at kalde hende op til katederet, befale hende at strække hånden ud, og så slog han hende af fuld kraft over hånden, til sidst også over knoerne. Hun græd og rystede som et espeløv for hans timer – men ingen skred ind! Man ventede ikke at få ret, når man var barn.”

(Kilde: www.erindringer.dk)

OVERVEJ & UNDERSØG

*KILDE 1

- Hvorfor gik Johan og Mads ikke i skole om sommeren?
- Hvad tror du, at skolen, læreren og forældrene sagde til det?
- Tror du, at Johan hellere ville gå i skole end at vogte køer? Begrund dit svar.

*KILDE 2

- Find oplysninger om gotiske bogstaver. Både når de er trykte, og når de skrives med håndskrift.
- Hvad kan være forklaringen på, at børnene skulle lære to slags alfabeter?
- Hvilke andre alfabeter har du kendskab til?
- Hvorfor tror du, man skulle kunne skrive rigtig pænt, før man måtte skrive i skrivebog?

*KILDE 3

- Hvad kan være forklaringen på, at Niels var lærer på to skoler?
- Hvad mon Niels mener med, at "det egentlig var en vanskelig skole"? Hvilke vanskeligheder mener du, at der var?
- Hvem betalte dengang for bøgerne, eleverne brugte i skolen? Hvorfor mon elevernes far mente, at Danmarkshistorien var en unødvendig bog?
- Hvilke forskelle og ligheder er der mellem den undervisning du kender, og den som Niels beskriver?

*KILDE 4

- Hvilke forklaringer kan der være på den store forskel mellem fru Bindslev og hr. Hansen?
- Er der lige så store forskelle mellem dine lærere? Hvorfor?
- Kilden er skrevet mange år efter de situationer, Ane beskriver. Hvad betyder det for kildens troværdighed?

INDUSTRI- SAMFUNDETS SKOLE - ca. 1900-1950

Flere og flere varer blev fremstillet på fabrikker. Danmark var ved at blive et industrisamfund. For at få flere til at uddanne sig og for at gøre mulighederne for børn på landet og i byen mere lige, måtte skolen ændres.

Hvorfor kun de rige drenge?

Nu om dage tager mere end 50 % af alle unge en studentereksamen. I begyndelsen af 1900-tallet var det under 1 %. For at blive student skulle eleven, når han var 9-10 år, optages på en latinskole (se side 9). Her var der kun adgang for drenge. Til forskel fra i 1600-1700-tallet var det nu dyrt at gå i latinskole. Derfor skulle elevernes forældre være velhavende.

Når skolegangen og konfirmationen var overstået, kom de fleste børn ud at tjene som karl eller tjenestepige. Nogle fik en læreplads i en butik eller på et kontor eller fik en anden kort uddannelse.

Studenter fra 1913
– alle drenge. Før 1900
var der kun ganske få
private skoler, hvor
piger kunne tage
studentereksamen.

Behov for faglærte

Fra slutningen af 1800-tallet blev flere og flere varer produceret på fabrikker, der blev bygget i byerne. Derfor flyttede mange mennesker fra landet til byerne for at arbejde. Industrialiseringen betød, at der blev brug for ingeniører og faglærte og andre, der havde en uddannelse.

Mange syntes, at det var uretfærdigt, at kun drenge fra hjem, hvor man havde råd til at sende dem i latinskole, kunne læse videre. For at få flere faglærte og sikre, at også piger kunne tage en uddannelse, måtte skolen ændres. Politikerne blev inspireret fra Norge. Her havde man siden slutningen af 1800-tallet oprettet særlige klasser eller skoler, hvor undervisningen var gratis for dygtige elever.

Mellemskolen

I løbet af få år var der mellemskoleklasser eller mellemskoler i de fleste byer. Allerede i 1913 var der omkring 160 mellemskoler. Efter 5. klasse kunne eleverne gå til en prøve, og bestod de den, blev de optaget i mellemskolen. Elever, der ikke kom i mellemskolen, fortsatte i skolen i endnu to år.

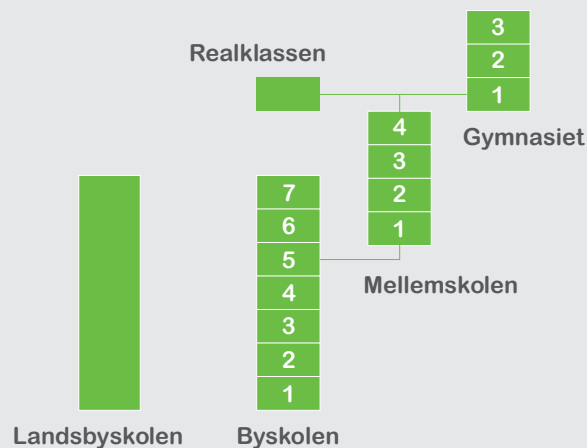
Skoledagen i mellemskoleklasserne var længere end i byskolens øvrige klasser. Desuden skulle eleverne som regel bruge et par timer på hjemmearbejde. Gjorde de ikke det, risikerede de at dumpe til mellemskolens mange prøver.

I de næsten 60 år mellemskolen eksisterede, fik den flere og flere elever. Og den betød, at flere unge fik uddannelser. Men mellemskolen var især til gavn for børn fra familier i byen, der var nogenlunde velstående.

I en del arbejderfamilier var det nødvendigt, at de større børn også bidrog til familiens økonomi ved fx at arbejde som bud eller arbejdsdreng nogle timer om dagen. Det var svært at nå med

▲ De fleste unge måtte arbejde, når de var konfirmeret. På fotoet fra 1899 gør en ung pige mælkejunger rene.

▲
Loven om mellemskolen blev vedtaget i 1903. Efter fire år i mellemskolen kunne eleven gå til mellemskoleeksamen, der gav adgang til gymnasiet. Eleven kunne også gå ét år i realklassen og tage realeksamen. Herefter kom mange i lære på et kontor eller i en butik.

mellemskolens lange skoledage og de mange lektier. En mellemskoleeksamen og måske endda en studentereksamen betød, at familien havde flere udgifter til at have deres børn boende, end hvis børnene forlod skolen efter konfirmationen for at arbejde.

På landet var det kun få børn der kom i mellemskole. Det var der flere

grunde til. Elever i landsbyskolen havde færre timer og fik som regel dårligere undervisning end børn i byskolen. Derfor var det svært for dem at bestå optagelsesprøven. Desuden var det ofte besværligt for et barn fra landet at komme til og fra byen, hvor mellemskolen lå. Langt op i det 20. århundrede var det nødvendigt, at store

børn hjalp til i landbruget med at høste og andet arbejde i stalden og på marken. Så landsbyskolen passede bedre til landbrugets behov for arbejdskraft.

▲ Det var svært at bestå mellemskoleprøven. Eleverne måtte forberede sig, som tegningen fra 1948 viser. Forældrene siger: - Go'nat min dreng. Hvis du skulle blive søvnløs før du er færdig med opgaverne, kan du varme dig en kop kaffe!

* KILDE 2/ UNDERSVINGSPLOITIGE BØRN 1938

Landsbyskoler	245.361 elever
Byskoler	156.260 elever
Andre skoler (private)	32.918 elever
Uden undervisning (forsorgen m.m.)	799 børn

Elevers fordeling i forskellige slags skoler i 1938

Skoler uden eksamen	407.877
Eksamensskoler og -klasser*)	72.028
*) Offentlige og private mellemskoler og -klasser, realklasser, gymnasier	

Beståede eksamener 1938

	Drenge	Piger
Mellemskoleeksamen	4.984	4.520
Realeksamen o.l.	3.820	3.592
Studentereksamen	1.369	770

(Kilde: Hvem, Hvad, Hvor, 1940)

* KILDE 1/ OPTA- GELSESPRØVE

I 1969 skrev Harry Holst om dengang han i 1916 var til optagelsesprøve til mellemskolen:

”En dag i 5. klasse i underskolen blev der givet meddelelse om de forestående optagelsesprøver til den kommunale mellemskole [...]. Fra min klasse meldte der sig 5 kandidater [...]

Jeg har endnu nogle af mine besvarelser til den kommunale mellemskole. Og det var ikke så lidt, der forlangtes af 11 års børn. Regneopgaverne var af en sådan art, at et barn, der kom lidt skævt ind på udregningerne, ikke havde ret megen chance for at komme igennem. Der var genfortælling, skønskrift og en diktat med mange vanskelige ord, som på forhånd udelukkede børn, der blot var en smule ordblinde. Men det begreb kendte pædagogerne ikke til dengang. De børn, der ikke kunne stave rigtigt, var simpelthen dumme [...].”

(Kilde: www.erindringer.dk)

Den ældste klasse (se side 15) i en landsbyskole ved Thyborøn. Billedet er fra 1952.

MELLEM-SKOLEEKSAMEN

Så mange procent af en årgang tog mellemskoleeksamen

1920	ca. 7 %
1930	ca. 10 %
1940	ca. 15 %
1950	ca. 22 %
1960	ca. 33 %

Bedre skoler på landet

Som det ses af kilde 2 gik de fleste elever i en af de næsten 4.000 landsbyskoler, der lå spredt over landet. Eleverne skulle nemlig ikke have længere til skole, end de kunne gå. I det hele taget var der kun sket få ændringer af landsbyskolerne i forhold til 100 år tidligere (se side 14).

Først i 1930'erne blev der gjort noget for at forbedre undervisningen på lan-

det. Flere steder lagde man de mindste skoler sammen og byggede nye centralskoler. Her var der faglokaler til fx fysik, skolekøkken, sløjde og gymnastik, og timetallet blev sat op. Målet var, at alle de små skoler på landet skulle erstattes af centralskoler i løbet af få

år. Men arbejdet gik langsomt under besættelsen (1940-45). Så der blev ved med at være forskelle på timetallet og kvaliteten af undervisning i landsbyskolen og i byskolen.

* KILDE 3/ STAKKELS LÆRER

Mary Strandgaard Hansen gik i en landsbyskole i begyndelsen af 1900-tallet. Dengang var det ikke altid sjovt at være lærer:

”Drengene var meget drilagtige, navnlig over for den ældste lærer. Ofte stillede de kulkassen foran døren til hans private lejlighed, så kulkassen væltede, når han kom ind i skolestuen - ingen havde gjort det - pigerne fnisede. – Eller de fyrede op i kakkellovnen, så den blev rødglødende. Eller de satte et eller andet på katederet og hans stol, knækkede kridtet osv. [...]

Selvfølgelig blev skolelæreren rasende. – Nu skulle de have af kæppen. Men spanskkrøret var ”væk”. Så blev en af drengene sendt ud i haven for at skære en kæp. Men drengen skar et rids et par steder i kæppen, så den knækkede ved første slag. Drengene skreg og jamrede højt (mest for sjov) – mens vi piger var ved at gå til af latter.”

(Kilde: www.erindringer.dk)

Strengere disciplin?

Nogle spillefilm, der viser situationer fra skolen før 1960, kan give det indtryk, at lærerne slog eleverne for næsten ingenting. Disciplinen på de fleste skoler var strengere end i dag. Og en del lærere brugte fysisk straf som lussinger og spanskrør, eller de rev eleverne i håret eller hev dem ørerne. Der var dog store forskelle på lærernes brug af straf. Nogle lærere brugte sjældent eller aldrig fysisk straf, mens andre stak lussinger og slog med lineal og hvad de ellers havde ved hånden. Loven fra 1814 forbød ellers læreren "at give børnene ørefigen". Det "glemte" nogle lærere tilsyneladende.

Læreren bestemte, hvordan der skulle undervises. I en del fag var der meget genfortælling og udenadslære. Men i de yngste klasser brugte læreren også anskuelsestavler. De viste billeder af det emne, man arbejdede med, og eleverne fortalte, hvad de så.

* KILDE 4

I byskolerne havde drengene faget sløjd og pigerne skolekøkken. Disse og flere andre fag fandtes kun i få landsbyskoler. Fotografet af sløjdlokalet er fra 1915 og skolekøkkenet fra 1936.

◀ En af de store begivenheder på de fleste skoler var den årlige udflugt. I 1938 indgik et besøg på en sodavandsfabrik i Aarhus i denne classes udflugt.

◀ I 1930'erne anskaffede skolerne sig apparater en slags powerpoint, så man kunne vise lysbilleder. På fotoet ser en klasse på Frederiksberg lysbilleder. Læreren står i baggrunden ved apparatet. På væggen hænger anskuelsestavler

OVERVEJ & UNDERSØG

*KILDE 1

- Hvilke kundskaber og færdigheder var vigtige for at bestå mellemskoleprøven?
- Hvis der blev indført en tilsvarende prøve i dag, hvilke kundskaber og færdigheder mener du, at der ville blive lagt vægt på?
- Hvilke fordele og ulemper var der efter din mening ved mellemskoleprøven - set fra samfundets og elevens side?

*KILDE 2

- Hvad fortæller kilden om skolesystemet i 1938?
- Hvilke grunde kan der være til, at langt færre piger end drenge tog studentereksamen?
- Find ud forholdet mellem antal drenge og piger, der tager studentereksamen i dag. Hvad er forklaringen på ændringen?

*KILDE 3

- Hvad fortæller kilden om forholdet mellem lærer og elever dengang?
- Kilden er skrevet længe efter situationen, den fortæller om. Hvad betyder det for kildens troværdighed?
- Tror du det var sådan på de fleste skoler dengang? Begrund.
- I bogen er der flere kilder, der fortæller om forholdet mellem læreren og eleverne (fx side 18, kilde 4). Overvej om du ud fra kilderne kan sige, hvordan forholdet mellem læreren og eleverne har ændret sig.
- Også i dag kan elever finde på at drille læreren. Giv eksempler.

*KILDE 4

- Hvilke forskelle og ligheder er der mellem faglokalerne til sløjd og madkundskab (skolekøkken) dengang og nu?
- Hvilke grunde kan der være til forskellene?
- Hvad fortæller det om samfundet og kønsrollerne dengang, at pigerne havde skolekøkken og drengene sløjd?

SAMME SKOLE FOR ALLE

1950'erne – 1970'erne

I denne periode blev samfundet rigere. Fra omkring 1960 fik flere kvinder arbejde uden for hjemmet. I samfundet blev der brug for endnu flere specialister. Men mange børn forlod stadig skolen som 13-14-årige.

Hvordan får vi en bedre Folkeskole?

I 1950'erne voksede behovet for elektrikere, ingeniører, landbrugskonsulenter og andre uddannede i både industrien og i landbruget. I løbet af de seneste årtier var levevilkårene blevet bedre for de fleste, og samfundet tog sig af flere opgaver, som tidligere blev løst af familierne. Det gjaldt især fra omkring 1960, hvor flere kvinder fik arbejde uden for hjemmet. Det betød, at der også blev brug for flere læger, lærere, sygeplejersker og andre, der havde en uddannelse.

I midten af 1950'erne fortsatte flere unge i skolen efter undervisningspligtens ophør. Men der var stadig omkring 80 % af alle elever, som forlod skolen uden nogen form for eksamen.

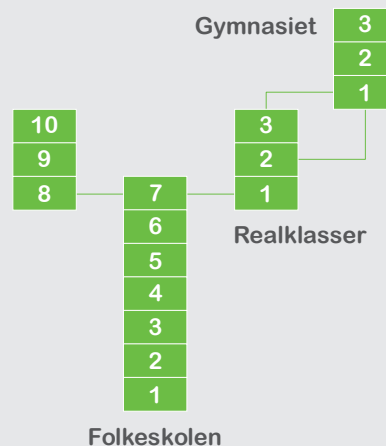
Politikerne vidste, at skulle Danmark klare sig i konkurrencen med andre europæiske lande, måtte der bruges flere penge på uddannelse. I 1958 vedtog Folketinget en ny folkeskolelov, der skulle forbedre undervisningen og få flere til at fortsætte i skolen.

Skolerne på landet og i byen skulle være ens. De sidste små landsbyskoler

blev nedlagt. I stedet blev der bygget moderne centralskoler med plads til 200-400 elever. På samme måde som byskolerne fik centralskolerne særlige lokaler til undervisning i fag som

køkkenskole (madkundskab), håndarbejde, sløjd, fysik og gymnastik (idræt). Eleverne skulle også lære mere, så de fik flere fag og flere timer.

Socialdemokratiet ville udvide un-

Folkeskolen efter 1958. På en del skoler blev eleverne delt i en "boglig" og "almen" klasse i 6. og 7. klasse. Eleverne i den boglige klasse havde mulighed for at fortsætte i realklasserne. Eleverne i den almene klasse kunne evt. fortsætte i 8. og 9. klasse. Efter nogle år holdt de fleste skoler op med at opdele eleverne i "boglige" og "almene". Fra 1962 oprettede mange skoler også en 10. klasse.

dervisningspligten til 9 år, men det var der ikke flertal for i Folketinget. Således mente både partierne Venstre og de Radikale, at det var vigtigere, at eleverne efter 7. klasse kom ud i det virkelige liv og fik praktisk erfaring. Senere kunne eleven så fortsætte skolegangen på en efterskole, landbrugsskole eller højskole.

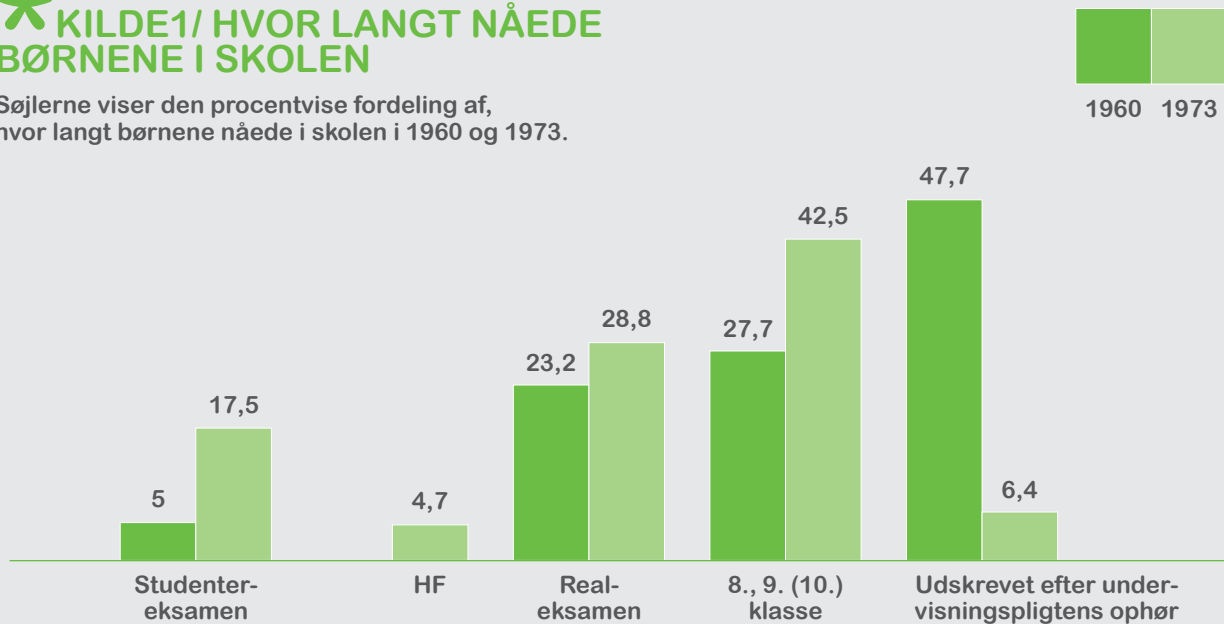
I løbet af 1960'erne fortsatte flere og flere elever i skolen efter 7. klasse. I 1972 forlod kun omkring 6 % af eleverne skolen efter syv års skolegang. Samme år indførtes 9 års undervisningspligt.

Foto fra 1970 af 3. real og deres lærere på Hornum skole i Himmerland.

* KILDE1/ HVOR LANGT NÅEDE BØRNENE I SKOLEN

Søjlerne viser den procentvise fordeling af, hvor langt børnene nåede i skolen i 1960 og 1973.

(Kilde: Statistiske tiårsoversigter)

Hvad er god undervisning?

I 1960 udsendte undervisningsministeriet en vejledning til lærerne. I den stod der, hvordan undervisningen burde foregå. At lære noget udenad var ikke længere det centrale. Det var vigtigere, at eleverne lærte, hvor og hvordan de kunne finde de oplysninger, de havde brug for. De ændrede krav til undervisningen hang sammen med samfundsmæssige forandringer. Man fandt hele tiden ud af noget nyt, og nye måder at producere, samarbejde og kommunike-

re på. Derfor måtte eleverne lære, hvor og hvordan de kunne finde den viden, de havde brug for.

Vejledningen lagde også op til at skolen skulle udvikle elevernes selvstændighed og personlighed. Og indholdet skulle være meningsfuldt og relevant. "Eleverne må umiddelbart kunne opleve, at det, de beskæftiger sig med, har en sammenhæng med deres eget liv."

Trods vejledningen var der store forskelle på, hvordan undervisningen foregik. På den ene side var der skoler og lærere, der lagde vægt på terperi,

udenadslære, og hvor disciplinen var streng. Indtil 1967 måtte læreren bruge spanskrør. På den anden side var der skoler, hvor eleverne fik medbestemmelse, og gruppearbejde var almindeligt.

De fleste har en mening om skolen. Sådan var det også omkring 1970. Der kom rigtig gang i diskussionen om skolen, da to lærere og forfatteren Jesper Jensen udgav Den lille røde bog for skoleelever i 1969. I bogen kunne eleverne finde nyttige oplysninger om alt fra sex over rusmidler og de uretfærdige karakterer til opskrifter på, hvordan de fik timerne til at gå på en fornøjelig måde. Mest forargeligt var det dog, at bogen fortalte, at en lærer blev fyret, hvis han gik i seng med en af sine elever. Nogle hævdede ligefrem, at bogen opfordrede eleverne til at skaffe sig af med upopulære lærere på denne måde.

SKOLESKEMA
for Erik Hansen klasse 5a

KL.	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
8-9	Sang	Dansk	Gymnastik	Geografi	Religion	Dansk
9-10	Tegning	Historie	Religion	Dansk	Regning	Regning
10-11	Dansk	Regning	Dansk	Pløjd	Historie	Gymnastik
11-12	Pløjd	Naturhistorie	Dansk	Skrivning	Dansk	Pløjd
12-13	Gymnastik	Skrivning	Pløjd	Regning	Geografi	
13-14					Gymnastik	

MANDAG TIRSDAG ONSDAG TORSDAG FREDAG

engelsk ¹	dansk	svømning	dansk	matematik
dansk	dansk	"	matematik	dansk
klasse - p	p-fag	matematik	p-fag	dansk
" "	p-fag	"	"	fællestime
rel.	orientering	orientering	engelsk	engelsk
engelsk ²	"	rel.		
	engelsk ¹	engelsk ²		

SKEMA FOR: Erik Hansen
SKOLE: Troldeskolen, Værebroskole

* KILDE 2/ SKOLESKEMA FOR 5. KLASSE 1937 OG 1973

Det øverste skema er fra 1937, og det nederste fra 1973. P-fag står for "praktiske" fag og dækker over musik, billedkunst og sløjd. Orientering er biologi, historie og geografi.

Hvad må eleverne bestemme?

I 1960'erne var der økonomisk fremgang Europa. De fleste danskere fik råd til et langt større forbrug, end de havde haft tidligere. Det kom også børn og unge til gode. Det var ikke længere nødvendigt, at de arbejdede ved siden af at gå i skole. Mange forældre gav deres børn lommepenge. Havde børn og unge lidt arbejde, måtte de selv bruge lønnen til det, de havde lyst til: pladespiller, båndoptager og måske en knallert.

Radio og fjernsyn sendte programmer, der var særlig rettet mod børn og unge. Store børn og unge blev kaldt teenagere, og voksne lyttede mere til, hvad børn og unge mente, end de havde gjort tidligere.

I skolen havde eleverne altid sagt "De" til lærerne, og kaldt ham eller hende ved efternavn – hr. Rasmussen eller frk. Petersen. I årene omkring 1970 blev der brug for flere lærere, fordi antallet af skolebørn blev større, og timetallet var sat op. Det betød, at der blev ansat et stort antal nyuddannede lærere. Mange af dem mente, at der skulle være større lighed mellem lærer og elever. Læreren skulle ikke længere være en autoritær person, som eleverne frygtede. Lærer og elever skulle bruge "du" og fornavn, og eleverne skulle have medbestemmelse i undervisningen. I klassen blev bordene stillet i hestesko eller sat sammen til gruppearbejde. De nyuddannede lærere mente, at det ville styrke elevernes selvstændighed, øve dem i at arbejde sammen og udvikle deres forståelse af at være demokratisk. Dvs. evner og færdigheder, som de unge lærere mente, der var brug for, hvis forholdene i samfundet skulle gøres bedre.

I en årrække stillede det store krav til elevernes evne til at omstille sig. Den ene time havde de nyuddannede

Karin, hvor de diskuterede rollespil, de havde lavet i grupper. I næste havde de fru Andersen, der krævede absolut ro, og at de arbejdede individuelt. Skulle det knibe med disciplinen kunne hun stadig finde på at stikke en lussing. Det var ganske vist forbudt. Nogle – især ældre - lærere brugte flere år efter fortsat denne afstraffelsesform – om end mindre hyppigt.

Den lille røde bog for skoleelever blev solgt i næste 75.000 eksemplarer i Danmark og oversat og udgivet i 18 lande. I flere lande, bl.a. England, blev bogen forbudt. ▶

* KILDE 3 / HVIS DU KEDER DIG

"Hvis du keder dig i timerne, og hvis du ikke kan få læreren til at lave sin undervisning om, så den bliver mindre kedelig – så har du mulighed for at "flygte".

Du kender udmærket nogle af disse "flugtmuligheder": Man skriver små sedler til hinanden. Man tegner på sit bogbind. Man leger med sin lineal og et viskelæder. Man laver papirflyvere under bordet. Man lader tankerne beskæftige sig med, hvad man skal efter skoletid. Man læser tegneserier eller krimi'er eller pornohæfter under bordet.

[...] Send små oplysende sedler rundt i klassen – gerne små søde sandheder om læreren. Det er legalt at være anonym."

(Kilde: Bo Dan Andersen, Søren Hansen og Jesper Jensen: Den lille røde bog for skoleelever, 1969)

EN PÅ SKRINET

Allerede i 1814 var det forbudt at stikke lussinger. Til gengæld måtte læreren slå eleverne med ris og spanskrør. Det med lussinger blev dog ikke overholdt. I 1967 blev det forbudt at slå eleverne overhovedet. I Danmarks Lærerforenings blad Folkeskolen og i andre medier debatterede man retten til at straffe børn med lussinger. I en artikel fra 1969 citerer Folkeskolen en ung lærer for følgende:

”Børn er hjemmefra vant til, at uregelmæssigheder bliver belønnet med en på skrinet, men gud nåde og trøste den arme synder, der ”på forældrevis” kommer til at forløbe sig inden for skolens fire vægge. [...]. Så længe man i hjemmet overhovedet kan komme i tanke om at stikke en på skrinet, lige så længe må man bære over med den lærer, der har gjort det samme i skolen.”

* KILDE 4 / ELEVERS SYN PÅ SKOLEN OG LÆRERNE

I 1960'erne blev interessen for børns og unges liv større. Forskere ville også gerne vide, hvordan eleverne oplevede skolen, undervisningen og lærerne. I et interview fra 1972 fortalte Stina, der gik i 8. klasse, bl.a.:

”(Interviewer): Hvorfor går man i skole?”

(Stina): For at lære at finde sig i samfundet. Man lærer at være i pres, ikke? – at finde sig i unyttige ting, fra man er en 6-7 år, for der kommer jo mange unyttige ting senere i livet.

(Interviewer): Tror du også lærerne synes, det er nogle unyttige ting, de underviser i?”

(Stina): Jeg tror faktisk mange af dem går og fryder sig over at lære os sådan noget pjat. De tænker: Ha, ha, de kan ikke sige en skid! – Men nogle af lærerne går selv op i det med liv og sjæl og synes, det er vigtigt. Hvis hele en lærers liv er regning, så tror han også, at vi kun kommer i skole for at regne. [...]

Lærerne kan altså også håne én, så det virkelig rammer. Altså hvis en lærer siger, at det går nok ikke så godt med de navneord, eller hvad det nu kan være. Det kan få eleven til helt at miste lysten. Man skal aldrig skælde en elev ud for at være dårlig. Man skal opmuntre og sige, det kan blive bedre.”

(Kilde: Pia Møller: Børn i skole, 1973)

OVERVEJ & UNDERSØG

*KILDE 1

- Hvad viser tallene om ændringer i elevernes skolegang fra 1960 til 1973?
- Hvordan vil du forklare ændringerne?
- Find ud af hvor mange, der tager en ungdomsuddannelse i dag i forhold til 1973?
- Hvilke grunde kan der være til den udvikling?

*KILDE 2

- Sammenlign fagrækken og timetallet i 1937 og 1973. Hvor er de største ændringer?
- Hvilke grunde kan der være til forandringerne? Overvej fx hvilken betydning udviklingen i samfundet kan have.
- Sammenlign dit skoleskema med det fra 1973. Prøv at forklare forskellene.

*KILDE 3

- Hvad fortæller kilden om lærerens og elevens ansvar for, hvad der foregik i undervisningen i slutningen af 1960'erne?
- Mener du, at fordelingen af ansvaret er anderledes i dag? Begrund.
- Hvis Den lille røde bog for skoleelever var skrevet i dag, hvilke forslag til "flugtmuligheder" tror du så, den havde givet?
- Synes du, at det er i orden at "flygte", mens der er undervisning? Hvorfor?

*KILDE 4

- Hvad er ifølge Stina formålet med at gå i skole?
- Hvilket indtryk giver Stina af skolen, undervisningen og lærerne?
- Er kilden troværdig, hvis du vil vide, hvad der var typisk for skoler i Danmark i begyndelsen af 1970'erne? Hvorfor?

ELEVEN I CENTRUM? -1970'ERNE TIL NU

I løbet af 1970'erne blev der lagt mere vægt på, at eleverne udviklede sig som mennesker. Elevens personlige udvikling blev mere central i skolen. Men det har ændret sig i de seneste år. Spørgsmålet er, om tilegnelsen af faglige kundskaber og færdigheder igen er ved at blive det vigtigste.

Delt eller udelt undervisning?

I 1972 vedtog Folketinget, at alle elever skulle undervises i 9 år. Men de skulle stadig deles efter 7. klasse. Nogle elever fortsatte i 8. og 9. klasse, mens de elever, som læreren mente, var dygtige nok, kom i realklasserne (se side 26) og evt. videre i gymnasiet. Elever, der "kun" havde gået i 8. og 9. klasse, kunne ikke blive optaget på gymnasiet. De fleste kom i lære som håndværker, i en butik eller kontor, eller de tog et arbejde, hvor de ikke havde brug for en uddannelse.

Det var Socialdemokratiet ikke tilfreds med. Partiet ønskede at skabe større lighed i samfundet – og det kunne skolen bruges til. Det skulle ske ved, at alle elever gik sammen fra 1. til 9. klasse. Det blev kaldt en udelt enhedsskole. Partiet ville også afskaffe prøver og karakterer. Når skolegangen var sluttet, ville alle elever stå lige. De kunne nu frit vælge et erhverv eller fortsætte i en ungdomsuddannelse. På den måde ville børn fra alle samfundslag

få bedre mulighed for at uddanne sig, mente Socialdemokratiet.

Det var andre partier ikke enige i. Bl.a. var partiet Venstre imod en eksamensfri enhedsskole. Partiet mente, at Folkeskolen først og fremmest skulle tage hensyn til den enkelte elevs lyst, evner og anlæg - og til at der var store forskelle på eleverne.

Folkeskoleloven fra 1975 blev et kompromis. I nogle fag blev eleverne i 8.-9. klasse undervist sammen, mens de i matematik, fysik/kemi, engelsk og tysk blev delt i to niveauer: grundkursus og udvidet kursus. I disse fag og dansk var der også prøver og karakterer.

Læreren foreslog, om eleven skulle gå på grund- eller udvidet kursus. Men det var forældrene, der bestemte. Mange forældre var overbeviste om, at udvidet kursus var det bedste for deres børn – uanset hvad læreren sagde. Det betød, at færre og færre elever havde fag på grundkursus. Folkeskoleloven fra 1993 afskaffede delingen.

* KILDE 1 / DEL EFTER EVNER!

I en fjernsynsudsendelse fra 2004 diskuterede man, om det var hensigtsmæssigt at dele eleverne efter deres evner. Diskussionen fortsatte på debatforummet <http://dindebat.dk>. En person, der kaldte sig Luthien Tinuviel, havde følgende indlæg:

"I mine øjne er det en GLIMRENDE idé med opdeling af eleverne efter faglige kvalifikationer i snart sagt alle fag.

Det er på tide, at vi i Danmark får gjort op med den totale fejlslappethed af ordene "Vi er alle lige gode". For JA gu er vi alle lige gode. Vi er bare ikke alle lige gode til ALT. Vi har alle forskellige styrker og svagheder både rent fagligt, socialt, psykisk osv. Og det er helt som det bør være. Det er der intet galt i.

Vi har så uendelig travlt med endelig ikke at fremhæve nogen i nogen sammenhæng og resultatet er, at vi i mange tilfælde alle ender som middelmådige generalister fremfor excellente specialister. Det er synd. Rigtig synd. Både for den enkelte person, som helt afgjort har gavn af at føle at lige præcis han/hun er super god til en eller et par forskellige ting og også for samfundet som i DEN grad har brug for at vi alle gør det vi er allerbedst til, simpelthen fordi det som oftest betyder, at vi er langt mere produktive."

Eleverne fik større indflydelse på, hvad der foregik i undervisningen.
 På fotoet fra 1987 diskuterer en klasse på Borgerskolen Nyborg.

Undervisningen

I 1970'erne mente mange, at det var vigtigt, at eleverne også øvede sig i at være demokratiske i skolen. 1974 fik eleverne ved skoler, hvor der var undervisning fra 5. klasse og op, ret til at oprette elevråd. Det kunne diskutere og give skolens ledelse råd om alt på skolen – undtagen spørgsmåle om personalet.

Bøger og tavler havde i mange år været de mest almindelige læremidler i fagene. Ind imellem så eleverne lysbilleder (dias) eller film. 1970'erne blev nye såkaldte læremidler taget i brug, bl.a. overheadprojektor, lyd-bånd og videomaskiner.

På flere og flere områder i samfundet begyndte man at bruge computere. Nogle – også en del lærere – mente, at skolerne burde undervise i computere. Det blev dog kun til et valgfag, som blev indført i 1984. Mange håbede - eller frygtede – at computere ville ændre undervisningen totalt. Der skulle dog gå mere end 20 år før it og computere blev almindelige redskaber i skolen.

* KILDE 2 / FOR ELEVENSKYLD

Uddrag af Folkeskolens formål fra 1975:

Folkeskolen skal "[...] skabe sådanne muligheder for oplevelse og selvvirksomhed, at eleven kan øge sin lyst til at lære, udfolde sin fantasi og opøve sin evne til selvstændig vurdering og stillingtagen.

[...] forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed og demokrati."

Har vi verdens bedste folkeskole?

Indtil begyndelsen af 1990'erne var det en udbredt opfattelse i Danmark, at folkeskolen var en af verdens bedste skoler. Den sørgede ikke kun for at eleverne blev undervist i fag. Den klarede også en række af de opgaver, som travle forældre havde svært ved at finde tid til, som fx at lære eleverne at spise sundt og køre med cykelhjelm. Nogle mente ligefrem, at folkeskole-modellen kunne eksporteres.

Derfor kom det som et chok, at en international læseundersøgelse i 1992 viste, at danske elever klarede sig dårligt. Deres læseniveau svarede til eleverne i udviklingslande. Senere viste andre internationale undersøgelser, fx PISA-undersøgelserne, at danske elever klarede sig skuffende i matematik og naturfag. Det skabte debat om skolen.

Hvilke konsekvenser ville det få for det danske erhvervsliv og levestandarden i Danmark? Siden 1980'erne havde mange virksomheder flyttet deres

produktion til lande, hvor udgifterne til løn var lavere end i Danmark. Det havde ikke skabt den store bekymring hos politikerne, som tænkte, at udviklingen af nye ideer og produkter fortsat skulle ske i Danmark, fordi danskerne var bedre uddannede. Nu viste det sig, at danske elevers præstationer ikke var så gode som man troede. Ville det så betyde, at udvikling af nye ideer også ville blive flyttet til udlandet?

Udgifterne pr. elev i folkeskolen var større end i de fleste andre skoler i verden. Så hvorfor placerede danske elever sig ikke i toppen af de internationale undersøgelser? Der var mange meninger om, hvad der var galt med folkeskolen, og hvad der skulle gøres for at forbedre resultatet i PISA-undersøgelserne: Undervisningen var for dårlig. Lærerne skulle være bedre uddannede. Eleverne skulle lære mere i fagene. Der var for meget uro i timerne, så der skulle være mere disciplin i skolen.

PISA

PISA (Programme for International Students Assessment) er en international undersøgelse, som siden 2000 er gennemført hvert 3. år. Den foregår som en stikprøveundersøgelse af 15-årige elevers kundskaber inden for læsning, matematik og naturfag. I 2012 deltog 7481 danske elever fordelt på 339 skoler i undersøgelsen.

KILDE 3 / MERE DISCIPLIN

”Der er brug for, at man i højere grad markerer over for nogle elever, at deres adfærd er helt uacceptabel. Efter min mening er mulighederne, man har for at straffe eleverne, for få og små. Det gør, at man i dag ser nogle adfærdsformer (måder at opføre sig på) i skolen, som er helt utilstedelige, og som det er svært at gribe ind over for”

(Kilde: professor i pædagogik ved Aarhus Universitet Niels Egelund, 2014)

STRAF

En elev, der ikke overholder skolens regler, kan blive straffet med:

- En times eftersidning
- Udelukkelse fra skolen i en uge
- Flytning til parallelklasse
- Flytning til en anden skole
- Elever i 10. klasse kan udskrives af skolen

* KILDE 4 / SÅDAN ØGES KVALITETEN

I 2011 stillede Bente Kronborg Flensted op til folketingsvalget for Dansk Folkeparti. I et læserbrev fremsatte hun følgende forslag til at øge kvaliteten i folkeskolen:

”En måde, hvorpå man kan øge kvaliteten af folkeskolen er ved at undervise, når der er time, dermed mener jeg, at både lærer og elever ER i klassen, når det ringer ind og klar til at gå i gang med undervisningen, i stedet for altid først at begynde at bevæge sig mod klassen, når det ringer. Man kunne med fordel indføre en teaterklokke, som det er gjort i Herning kommune, i resten af landet.

Desuden mener jeg, at noget så basalt som morgensang, hver morgen vil være en glimrende måde for både elever og lærer at starte alle dage på.”

Noget må der gøres!

I Folketinget mente de fleste politikere, at PISA-resultaterne gjorde det nødvendigt at ændre Folkeskolen. I 2006 vedtog Folketinget, at fagligheden i folkeskolen skulle styrkes, dvs. eleverne skulle lære mere i fagene. For at gøre det blev der bl.a. indført flere test og prøver. Det hjalp dog ikke meget på danske elevers placering i de internationale undersøgelser.

Så aftalte Folketinget og kommunerne en gennemgribende reform af folkeskolen, der træder i kraft i 2014. Eleverne skal undervises i flere timer.

Undervisningen skal også være mere varieret, og eleverne skal bevæge sig mere. Og så kan eleverne i perioder deles op efter deres faglige niveau.

Det må vise sig, om det får danske elever til at klare sig bedre. Måske er det noget andet, der skal til. Finske elever er blandt de bedste i PISA-undersøgelsen. Den finske skole ligner den danske. Dog er den finske læreruddannelse et år længere end den danske. Undersøgelser viser, at der er forskelle på danske og finske forældres og elevers indstilling til skolen og undervisningen. I Danmark er det

almindeligt, at forældre får deres børn fri fra skole en uge eller to, fordi de skal på ferie. Det er usædvanligt i Finland. Der er mere ro og koncentration i de finske skoler end i de danske. Og de fleste finske elever laver deres hjemmearbejde. Det skyldes ikke, at de finske lærere skælder mere ud end de danske – tværtimod. Så skal danske elever opnå en bedre placering, er det måske forældre og elever – ja, hele samfundet der skal ændre måden at se og bruge skolen på.

Hvad skal der til, hvis danske elever skal klare sig bedre i internationale undersøgelser? Flere undervisningstimer? Mere it – eller?

OVERVEJ & UNDERSØG

*KILDE 1

- Hvad opnår man ifølge kilden ved at opdele eleverne efter faglige kvalifikationer, og hvad er konsekvensen, hvis det ikke sker?
- Svar Luthien Tinuviel. Brug din viden om, hvordan det gik med opdelingen i grund- og udvidet kursus (se side 32).
- Hvad skal der efter din mening til, hvis opdeling af eleverne skal være til gavn for alle elever?

*KILDE 2

- Hvad fortæller kilden om skolens opgave?
- Hvilket ansvar har skolen, lærerne og eleverne, hvis den sidste sætning i kilden skal opfyldes?
- Sammenlign kilden med det gældende formål for Folkeskolen. Hvordan vil du forklare forskellene?

*KILDE 3

- Er du enig med Niels Egelund? Begrund.
- Ifølge kilden er mulighederne for at straffe eleverne "for få og små". Se boksteksten "Straf". Hvilke yderlige straffe, vil du foreslå – eller skal straffene erstattes med noget andet?

*KILDE 4

- Hvordan mener kilden, at kvaliteten i Folkeskolen kan styrkes?
- Kommenter forslagene.
- Opstil en liste med forslag til, hvordan kvaliteten i undervisningen kan styrkes. Overvej hvad skolen, lærerne, eleverne, forældrene og samfundet kan gøre.

FREMTIDENS SKOLE?

Skolen og undervisningen er lavet meget om i tidens løb. Du har selv oplevet de forandringer, der sker med din skole og undervisningen, mens du har gået i skole. Så hvordan mon samfundet og skolen er om 25 år?

*OPGAVE

FØR, NU OG I FREMTIDEN

Hvad vil der ske?

Mennesker har altid forestillet sig, hvad der ville ske i fremtiden. Det har de gjort ud fra, hvad de har vidst om deres egen tid, og deres viden om, hvad der er sket før.

Bl.a. fra faget historie ved du, hvordan og hvorfor det danske samfund har forandret sig i tidens løb. Ved at arbejde med bogen har du fået viden om samfund og skole i gamle dage. Og forandringerne vil fortsætte. Så hvordan mon samfundet og skolen er om 25 år? Dvs. på et tidspunkt, hvor du måske selv har børn, der går i skole.

I grupper skal I arbejde med, hvordan fortidens samfund og skole har ført til nutidens samfund og skole - og hvordan nutidens samfund og skole vil ændre sig i fremtiden. Hvilke forandringer er der sket? Hvilke ting har forandret sig meget, og hvilke har ikke? Hvad vil fortsætte som det er, og hvad vil blive helt anderledes?

Hver gruppe vælger et spørgsmål, som den undersøger, fx:

- Hvem bestemmer over skolen?
 - Hvem går i skole? Forskellige skoler (fx for rige/fattige – dygtige/mindre dygtige)?
 - Hvilke fag har eleverne? Hvorfor dem?
 - Hvilke læremidler bruges i undervisningen?
 - Hvem er lærer, og hvad er hans opgave? Forhold mellem lærer og elever? Hvilke former for straf og belønning bruger læreren?
- I kan fremlægge det, I har fundet ud af, som en kort rapport, et drama, en plakat eller en digital fortælling.

SAMFUNDET OM 25 ÅR?

I kan selvfølgelig ikke forudsige, hvordan samfundet bliver i fremtiden. Men I ved noget om, hvordan det var i gamle dage, og I kender til verden i dag. Det kan I bruge til at overveje, hvordan samfundet vil udvikle sig. I skal især drøfte de forhold, der betyder noget for forandringer af skolen, bl.a.:

- Betyder klimaforandringerne, at det bliver sværere at skaffe mad til alle i verden? Eller finder forskerne ud af at fremstille mad på nye måder, så ingen sulter længere?
- Udbryder der store krige, som betyder, at millioner af flygtninge kommer til Europa? Eller finder vi måder at skabe fred, så der ikke mere er krige i verden?
- Er mange virksomheder flyttet fra Danmark til andre lande? Og udfører robotter mange opgaver, så det bliver svært at finde et arbejde?
- Bliver der store forskelle på folk? Kun de dygtigste og heldigste har et arbejde, og resten er fattige?
- Hvem bestemmer i samfundet? Skal alle voksne have stemmeret? Eller er det kun de mennesker, der arbejder, som må stemme.
- Olien i verden er ved at være brugt op. Betyder det, at kun få har råd til at køre i egen bil eller flyve? Eller har alle et transportmiddel, der både kan flyve og køre på solenergi?
- Allerede nu er det muligt at sidde hjemme ved sin computer og lære meget af det, man skal bruge. Så hvorfor gå i skole?
- Der sker hele tiden udvikling på det digitale område. Er det om 25 år ikke længere nødvendigt at kunne læse, skrive og regne, fordi computere gør det for os?

REGISTER

A

adel 11
almen klasse 26
anskuelsestavle 24
arbejder 21
arbejdskraft 22

B

besættelsen 23
betalingsskole 17
boglig klasse 26
bonde 10
borger 4
byråd 14
byskole 17
bøde 14

C

centralskole 23, 26
computer 6, 33

D

demokrati 4, 29
Den lille røde bog for skoleelever 28
Det radikale Venstre 32
disciplin 24, 29

E

eksamensskoler 22
elevråd 33
embedsmand 9
Erasmus af Rotterdam 11

F

fabrik 21
faglokaler 23
faglært 21
Folketinget 27
forældre 14
fremtid 37
frikvarter 14
friskole 17
fysik 23

G

grundkursus 32
gruppearbejde 29
gymnasium 21
gymnastik 14

H

herregård 11
hjemmearbejde 21

I

industri/
industrisamfund 20, 26

K

katekismus 7, 10
kirke 9
kommune 14
konfirmation 7, 13, 18
kristendom 7

L

landboreformer 13
landsbyskole 22, 23
latin/latinskole 9
lussing 24, 30
læreplads 4

M

medbestemmelse 29
mellemskole 21-23
middelalder 7

O

ondskab 11
optagelsesprøve 22

P

P-fag 28
PISA 34-25
privatskole

R

realklasse/-eksamen 21, 32
religion 5, 9
Romerriget 5
rytterskole 9

S

seminarium 17
skema 15, 28
skolekommission 14
skolekøkken 23
skolelov 23
skolestue 17
sløjde 23
Socialdemokratiet 26, 32
sogn 14
sogneråd 14
spanskrør 28
straf 18, 34
student/studentereksamen 20
sumerer 5

T

tamp 18
timetal 23
tjenestekar/ -pige 20

U

udvidet kursus 32
undervisningspligt 13, 27
ungdomsuddannelser 27, 32
universitet 7

V

Venstre 32
vogterdreng 16

Y

yngste klasse 14

Æ

ældste klasse 14

Du kender din skole, undervisningen, lærerne og dine kammerater. Engang var skolen meget anderledes. Denne bog handler om, hvorfor og hvordan der kom skoler. Den fortæller også om, at når samfundet ændres, må der også ske forandringer i skolen. Så hvordan mon skolen ser ud i fremtiden?

UNIVERSITY COLLEGE
Lillebælt

Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling

